

HETA HURSKAINEN – JOHANNES OELDEMANN (EDS.):

*RECEIVING THE FIRST COUNCIL
OF NICAEA TODAY: ECUMENICAL
LEARNING FROM SYNODAL
DISCERNMENT IN THE EARLY
CHURCH. PROCEEDINGS OF THE 22ND
ACADEMIC CONSULTATION OF THE
SOCIETAS OECUMENICA*

(Leipzig: Evangelische
Verlagsanstalt, 2025, 498 stran,
ISBN-13 978-3374078912)

Potřebu překonávat předsudky a nedorozumění mezi církvemi skrze otevřený a upřímný dialog je stále aktuální. Evropská společnost pro ekumenický výzkum, *Societas Oecumenica*, byla založena v roce 1978 a od té doby slouží jako důležitá platforma pro podporu ekumenického dialogu v Evropě. Můžeme zde hovořit o setkání „přátel ekumeny“, kteří usilují o předkládání vizí jednoty pro 21. století, v níž bude jednota a vzájemná spolupráce klíčová. Jejím členy jsou jednak akademické instituce (katedry ekumenických studií na univerzitách napříč různými evropskými zeměmi, církevní instituty zaměřené na ekumenická studia; z ČR je to občanské sdružení Institut ekumenických studií, jež uskutečňuje své programy ve spolupráci s ETF UK v Praze) a také jednotliví teologo-

vé z různých křesťanských tradic, kteří se věnují ekumenickému výzkumu. Členství je možné získat prostřednictvím písemné žádosti adresované předsedovi nebo tajemníkovi organizace, přičemž o přijetí rozhoduje stálý výbor složený z pěti členů. Současnou prezidentkou je prof. Dr. Simone Sinnová (Faculty of Protestant Theology, University of Münster) a potěšující je, že je zde i zástupce českého teologického prostředí doc. Robert Svatoň (CMTF UP v Olomouci) v úloze sekretáře. Hlavním nástrojem činnosti *Societas Oecumenica* jsou bienální konference, které zahrnují přednášky a workshopy, jež podporují otevřenou diskusi a výměnu názorů na téma ekumeny. Tato platforma slouží jako otevřené fórum pro teologické disputace zohledňující ekumenické i mezikonfesijní pohledy. V pořadí již 22. akademická konzultace výše zmíněné *Societas Oecumenica* se konala v Polsku, konkrétně v pallottinském centru v Konstancin-Jeziorna u Varšavy (Centrum Animacji Misyjnej – Dom Rekolekcyjno-Konferencyjny w Konstancin-Jeziornie) ve dnech 5.–10. září 2024 na téma *Recepce I. nicejského koncilu dnes: ekumenické poučení ze synodálního rozlišování v rané církvi*. Podnětem ovšem bylo 1700. výročí I. nicejského koncilu (325–2025).

Organizátoři si vytkli tento hlavní cíl: zkoumat význam I. nicejského koncilu (325) z perspektivy současného úsilí o jednotu křesťanů. Rozdělili toto téma na pět dílčích podtémat: a) nejnovější badatelské přístupy v oblasti patristického výzkumu I. nicejského koncilu; b) odvolání se na I. nicejský koncil v tradicích církve spojených úvahami nad možnou, legitimní pluralitou hermeneutických přístupů; c) živá tradice I. nicejského koncilu a význam jeho vyznání víry v životě církvi; d) využívání zdrojů I. nicejského koncilu, dědictví zde schváleného vyznání víry, avšak i nepřehlédnutelné dědictví přijatých kánonů; e) význam a důležitost I. nicejského koncilu pro současnost, jímž je pro nás výzva charismatu synodálního rozlišování. Recenzovaná publikace je plodem tohoto setkání.

Po podrobném popisu programu a ostatního dění na konferenci (Introduction, s. 9–16) najdeme zasvěcený úvod do obsahu a metody práce (Johannes Oeldemann, *Nicaea in the Ecumenical Discourse: The Significance of Councils and Creeds for Common Christian Witness*, v níž uvedl ústřední téma konzultací, včetně podtémat, s. 17–37). Máme před sebou plod nemalého organizačního úsilí v podobě objemného, tvůrčími příspěvky naplněného sborníku,

který si zaslouží naši pozornost. V druhé části jsou zařazena veškerá vystoupení řečníků hlavního programu konference. Následují rovněž i některé další vynikající příspěvky, které nebyly prezentovány v plenárním zasedání, ale v menších sekcích (workshopech). Johannes Oeldemann (1964), katolický teolog a ředitel Institutu Johann-Adama Möhlera pro ekumenismus v Paderbornu, ve své úvodní přednášce poskytl „přehled toho, co bylo dosud řečeno, napsáno a běžně zaznamenáno v různých ekumenických dialogích o I. nicejském koncilu. (...) Připomněl výsledky předchozích dialogů, protože nemusíme vynalézat kolo znovu, ale můžeme stavět na předběžné práci těch, kteří se v řadě dialogů zabývali ekumenickým významem tohoto sněmu. Jelikož je k tomuto tématu k dispozici velké množství materiálu, shrnu otázky vznesené v těchto dialogích do pěti tematických celků, odpovídajících hlavním tématům naší konference.“ (s. 17) Pozornost je zaměřena na nejnovější badatelské přístupy. Překvapivě cituje nejdříve úvod ke stolní hře (Nicaea game Hollandspiele) pro 4 až 6 hráčů, skládající se ze dvou herních desek, 77 žetonů, 75 karet a dvanáctistránkového manuálu. Formou hry se mají mladí zájemci seznámit s problematikou raných

křesťanských dějin. Hra je uvedena těmito slovy: „Je rok 325 a je to docela klidný čas být křesťanem. Nejenže je to už pěkných pár let, co byli nuceni zapřít svou víru pod trestem smrti, ale císař Konstantin se do toho opravdu vložil, doufaje, že tím sjednotí často rozbředlé římské impérium. Takže tento *velký kluk* není úplně nadšený, když biskupové okamžitě začnou vnášet do věci drobné, esoterické spory (...). Tyto kontroverze, zvláště kolem učení Aria, hrozí rozštěpit novou víru a narušit křehký mír, který Konstantin vybudoval po dvaceti letech válek. Požaduje, aby se biskupové sešli ve městě Niceji, aby dosáhli shody. Ve skutečnosti mu nezáleží na tom, co ti *nerdi* („mimoňové“) rozhodnou, hlavně aby byl alespoň nějaký konsensus.“ (s. 18) Text nenapsal akademik, nýbrž někdo, kdo chce problematiku zpřístupnit širší veřejnosti. Podle něj je důležité vždy znovu přijít na kloub tomu, o co se jednalo, přestože je nám událost velmi vzdálená. Překonání této vzdálenosti je i cílem celého setkání. Domnívá se, že tento trend – zpřístupňovat srozumitelně obtížné historické a teologické spory – má své opodstatnění, protože se dotýká i dnešního života křesťanů, kteří v různých sporech nepřestávají hledat cestu k jednotě nebo jednotu v rozdílnosti smysluplně žít.

Podle něj se dnes nacházíme v důležité fázi kritického přehodnocení zdrojů. V současném patristickém výzkumu I. nicejského koncilu existují dvě tendence: První směr, který se primárně řídí pohledem, který nám zprostředkoval sv. Atanáš, interpretuje I. nicejský koncil jako vítězství ortodoxie nad arianismem; druhý směr, který se více řídí spisy Eusebia z Caesareje, podle něhož byl I. nicejský koncil především úspěchem císaře v jeho snaze zajistit jednotu církve. S odkazem na nedávno vydané kritické řecko-anglické prameny koncilu (Samuel FERNÁNDEZ, *Fontes Nicaenae Synodi The Contemporary Sources for the Study of the Council of Nicaea /304–337/*, Paderborn 2024) poznamenává, že „Eusebiův popis byl napsán bezprostředně po koncilu, zatímco zdroje sahající až k Atanášovi popisují události z mnohem větší časové vzdálenosti“. (s. 18) Dále pokračuje: „Církevní historik Lewis Ayres z Durhamské univerzity hovoří o *vzniku arianismu* v desetiletí po roce 340. Někteří autoři, jako například patristický učenec Khaled Anatolios, který vyučuje na Univerzitě Notre Dame, proto pochybují, zda lze legitimně hovořit o triumfu ortodoxie na I. nicejském koncilu reprezentovaný Atanášem nad ariánskou herezí. Abychom mohli o tom

učinít úsudek, museli bychom určitě zahrnout vynikající díla protestantského církevního historika Wolframa Kinziga nebo pravoslavného teologa Johna Behra. Cenným zdrojem je také pětisvazková sbírka komentářů církevních otců a starověkých křesťanských spisovatelů ke klíčovým větám Nicejsko-konstantinopolského vyznání. Polský jezuita Henryk Pietras (*Council of Nicaea 325: Religious and Political Context, Documents, Commentaries*, Roma: Gregorian Univ Press, 2016) profesor patologie na Gregoriánské univerzitě v Římě, tvrdí, že „císař Konstantin pozval biskupy na I. nicejský koncil nikoli kvůli sporu o arianismus nebo datum Velikonoc, ale u příležitosti 20. výročí začátku své vlády, které chtěl slavnostně oslavit a zároveň využít jako příležitost k usmíření sporných stran.“ (s. 19) Proč je vlastně tato otázka důležitá? Především pro jistou stálost našeho vnímání významu tohoto koncilu pro chápání jednoty církve prvního tisíciletí. „Je pozoruhodné, že dokumenty ekumenických dialogů téměř vůbec nezmiňují výsledky patristického výzkumu o I. nicejském koncilu. Převládá zde názor, že od I. nicejského koncilu po I. konstantinopolský koncil existuje nepřerušená linie tradice, v níž se vyvíjela christologická a trinitární víra rané círk-

ve. (...) Starobylé východní církve i katolická církev sdílejí následující základní prvky společenství: vyznávají apoštolskou víru, jak je žita v tradici a vyjádřena v Písmu svatém, prvních třech ekumenických koncilech (Nicea 325 – Konstantinopol 381 – Efez 431) a Nicejsko-konstantinopolském vyznání víry. (...) Rozhodnutí těchto ekumenických koncilů tvoří poklad apoštolského učení. Anglikáni i pravoslavní považují rozhodnutí ekumenických koncilů za normativní přístup k přesné interpretaci biblického svědectví, zejména v učení o Trojici a christologii. Právě pokud je i rozhodnutím I. nicejského koncilu přisuzována normativní povaha, stává se otázka hermeneutiky prohlášení koncilu o to naléhavější.“ (s. 20)

Oeldemann klade dvě důležité otázky: „Jaký je význam skutečnosti, že I. nicejský koncil, jež svolal císař Konstantin v roce 325, je označován jako první ‚ekumenický koncil‘? A jaké důsledky to má pro interpretaci jeho usnesení?“ (s. 21) To má ovšem dalekosáhlý význam pro ekumenické hnutí: „Ekumenický charakter koncilů se projevuje jejich přijetím církví. Pro pravoslavné není ekumenický koncil institucí, ale charismatickou událostí v životě církve a je nejvyšším vyjádřením neomylnosti církve.“ (*tamtéž*) Ekumenický charak-

ter garantuje autoritativní výklad Písma. Z toho plyne, že „na jedné straně rozhodnutí ekumenických sněmů musí být vykládána v kontextu jejich historického pozadí, a na druhé straně naznačuje, že je třeba rozlišovat mezi otázkami týkajícími se víry a jednoty církve a jinými – sekundárními – problémy“ (s. 22) Podrobně rozebírá, jak v jednotlivých dílčích dialozích vztah tradice a Písma je silně akcentován s různými významovými a obsahovými rozdíly. „Ekumenické dialogy posledních desetiletí tak ukazují rostoucí uvědomění si toho, že hermeneuticky promyšlený přístup k církevním rozhodnutím je nesmírně důležitý. Zdůrazňují opětovné spojení s Písmem svatým, kladou důraz na nutné rozlišení mezi tím, co je řečeno (terminologie), a tím, co je míněno (obsah), a poukazují na odlišnou kvalitu církevních rozhodnutí, která vyžadují rozlišení založené na jádrových otázkách křesťanské víry.“ (s. 25)

Dále má podle něj I. nicejský koncil význam pro život církví (s. 25–29), pro dialogy anglikánů a luteránů, luteránů a katolíků jako *kritérium jednoty a normu pravověří*, uvnitř dialogů Světové rady církví (Limská deklarace, 1982, /Konvergenční deklarace o křtu, eucharistii a službě/ přijata Komisí pro víru a řád Světové rady církví) a přede-

vším pro další dokument Světové rady církví *Confessing the One Faith (An Ecumenical Explication of the Apostolic Faith as it is Confessed in the Nicene-Constantinopolitan Creed /381/, Geneva 1991)*, který autor podrobně analyzuje. Dále nastiňuje další kroky Komise pro víru a řád Světové rady církví. (s. 29)

Celistvý pohled na I. nicejský koncil nesmí přehlédnout koncillem stanovený disciplinární řád života církve, jenž tvoří významné kanonické dědictví (česky nově publikováno Ctírad V. POSPÍŠIL, *První nikájský koncil /325–2025/, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2025, s. 76–85*). Zahrnuje 20 kánonů upravující pravidla pro život místních církví a vztahů mezi nimi. I když tyto kanony nebyly vždy interpretovány stejně na Východě a na Západě, patří do dědictví církve. Zde je dobře si uvědomit, že se musí rozlišovat mezi neměnitelnými dogmatickými rozhodnutími (ὁμοί) a měnitelnými právními předpisy (κανόν) při interpretaci koncilních dokumentů. Důležitá je tato jím učiněná poznámka: „Tato různá hodnocení významu kanonického dědictví především naznačují potřebnost vlastního hermeneutického přístupu nejen k dogmatům, nýbrž také ke kánonům (...) Církevní kanony jsou často používány v rámci určitého ekleziologického

modelu. Stejně jako dogmata je třeba je interpretovat v jejich příslušném kontextu.“ (s. 30) Nutné je se podrobně věnovat analýze kánonu 6 vymezujícího vztahy alexandrijského, římského a antiochijského biskupa vůči jiným biskupům. V něm můžeme vidět zárodek synodality v rámci vznikajících patriarchátů. Otázka primátu čili pořadí přednosti má v rané církvi dalekosáhlé důsledky, poněvadž kanonická pravidla přiřazená biskupům zastávajícím určitá metropolitní či hlavní sídla zaujímají místo a práva uznávaná v organizaci synodního života církve. Zvláštní důraz je zde kladen na spojitost s uspořádáním synodního života. Podobně je tomu i u kánonu 34. (s. 31) Rovněž důležitá je otázka data Velikonoc.

Poslední oblast celého setkání *Societas Oecumenica* zahrnuje otázka synodality jako charismatu církve, jež je představena jako základ církevního uspořádání vůbec. Autor nastoluje požadavek postupu ke stanovení kritérií: „Když rozhodnutí (jako například na Niceji v roce 325) ovlivňují celou církev a týkají se sporných otázek, které byly široce a vážně diskutovány, je důležité stanovit kritéria pro uznání a přijetí koncilních definic a disciplinárních rozhodnutí.“ (s. 33) Podle něj „otázka přijetí koncilových rozhodnutí je

složitá a byla předmětem mnoha ekumenických dialogů. (...) je to výraz toho, jak je celá církev zapojena do procesu synodálního rozlišování.“ (s. 33) Cituje z dokumentu dialogu z Chieti v roce 2016: „Od prvního všeobecného koncilu (Nicaea, 325) byly diskutovány a řešeny zásadní otázky týkající se víry a kanonického pořádku v církvi. Přestože biskup Říma nebyl přítomen na žádném z těchto koncilů osobně, v každém případě byl buď zastoupen svými legáty, nebo se závěry koncilu souhlasil dodatečně po jejich přijetí. Porozumění církve kritériím pro uznání koncilu jako ekumenického se vyvíjelo během prvního tisíciletí. Například, podněcováno historickými okolnostmi, Dvanáctý všeobecný koncil (Nicaea II, 787) podal podrobný popis tehdy chápání kritérií: shoda (συνφωνία) vedoucích představitelů církve, spolupráce (συνεργία) biskupa Říma a shoda ostatních patriarchů (συνμφοροῦντες). Všeobecný koncil musí mít svoje vlastní pořadové číslo v řadě koncilů a jeho učení musí být v souladu s předchozími koncily. Přijetí církvi jako celku vždy představovalo konečné kritérium ekumenicity daného koncilu.“ (*Synodality and Primacy during the First Millennium: Towards a Common Understanding in Service of the Unity of the Church*,

Chieti 2016) Podle něj „to naznačuje, že přijetí není pouze formálním schválením rezolucí synodů a koncilů a statickým přijetím používané terminologie, ale může také spočívat v dynamickém rozvoji témat, kterými se zabývají.“ (s. 34)

Celé setkání v závěru jeho úvodního slova charakterizuje přiléhavě jako cestu od „amnésie k anamnézi“, k zapamatování a znovuoobnovení toho, co různé církve v ekumenickém kontextu formulovaly jako společné postoje vůči I. nicejskému koncilu“. (s. 35) Přál by si, aby setkání přispělo k hlubšímu hermeneutickému posunu, jak koncil číst. Praktickým vyústěním by mohla být představa, jak dospět k datu společného slavení Velikonoc, slavení Kristova zmrtvýchvstání, rozhodující události spásy. Recepce koncilu je vždy úkol, jenž vede k hlubšímu vědomí společně sdílené a dosvědčované víry v dovršení světa a slávy Boží a tudíž k revitalizaci křesťanského života. „Dnes hovoříme o postkoloniálních perspektivách v postsekulární době, ve které digitalizace a sociální sítě umožňují šíření *fake news* a vedou nás do éry *post-pravdy*, jež je charakterizována rostoucí sociální polarizací a zvyšujícími se mezinárodními konflikty. Křesťanská víra tak čelí výzvě, aby byla vnímána jako víc

než jen částečný nárok na pravdu. V době, kdy – zvláště v charismatické a evangelikální sféře – vznikají nové přechodné formy denominací. Proto by bylo zajímavé i náročné interpretovat nicejské vyznání víry takovým způsobem, aby jej bylo možné pochopit a přijmout i v *post-denominační* době. Výročí I. nicejského koncilu nabízí příležitost reagovat na tuto výzvu.“ (s. 37)

Těchto pět témat bylo rozvrženo do jednotlivých sekcí. V prvním tematickém bloku (Exploring Nicaea: Recent Patristic Research on the Council of Nicaea) se diskutovalo o historickém a politickém kontextu I. nicejského koncilu, včetně nejnovějšího výzkumu v oblasti dogmatické historie. Johannes Oeldemann zdůraznil důležitost hermeneutiky, recepce a oživení koncilu pro jeho správné porozumění. Peter Gemeinhardt se zaměřil na jeho přijetí ihned po jeho ukončení a jeho roli jako výchozího bodu pro teologickou diskusi. Angela Berlis upozornila na roli císaře a jeho nástupců při implementaci rozhodnutí koncilu, zatímco Margriet Gosker zkoumala souvislosti mezi formulacemi koncilu a antisemitismem. Mihai Iordache a Aleksei Volchkov pak rozebírali morální učení svatého Antonína a liturgické praktiky koncilu.

V druhém tematickém bloku (*Appealing to Nicaea: Hermeneutical Reflections*) se autoři zaměřují na hermeneutické a historické aspekty interpretace I. nicejského koncilu a jeho významu pro různé křesťanské tradice. Jennifer Wasmuth sleduje, jak luterská tradice zachovává jednotu v nauce o Trojici a jak spojení s koncilem ovlivnilo její identitu, zatímco Andres Valencia Perez zdůrazňuje důležitost synodality a trinitární učení z pohledu katolické tradice. Uwe Swarat z baptistické perspektivy upozorňuje na důležitost studia Bible před nebo vedle křesťanských vyznání a věří, že vyznání by měly být chápány v kontextu Písma svatého. Lukas Metz zkoumá roli Krista v pluralistických a poststrukturalistických souvislostech a zvažuje použití pojmu *Pantokrator* k lepšímu pochopení této otázky. Tim Noble analyzuje, jak je koncil interpretován v kontextu latinskoamerických teologií osvobození, přičemž upozorňuje na možné nebezpečí zneužití historických textů. Peter-Ben Smit představuje prefigurativní přístup ke studiu církve podle nicejského vyznání a zdůrazňuje jeho kořeny v patristice a jeho současnou ekumenickou recepci. Celkově blok reflektuje různé hermeneutické přístupy a význam koncilu pro

identitu, teologii a dialog mezi tradicemi.

V třetí tematické části s názvem (*Retrieving Nicaea: The Significance of the Nicene Creed in the Life of the Churches*) jsou představeny různé denominace a jejich přístupy k roli nicejského vyznání víry. Katolický autor Przemyslaw Kantyka zdůrazňuje jeho vliv na umění a hudbu. Anglikán Jeremy Morris poukazuje na pokračující důležitost nicejského vyznání jako základního prohlášení křesťanské víry, zatímco luterská teoložka Miriam Haar zdůrazňuje jeho obnovené využívání v luterských bohoslužbách. Arménský teolog Harutyun Harutyunyan se zaměřuje na liturgickou roli tohoto vyznání v Arménské apoštolské církvi a různé překladové verze používané při bohoslužbách. Baptistický teolog Joshua Searle upozorňuje na to, že i když někteří baptisté nicejské vyznání nezpívají, oceňují jeho ekumenický význam pro jednotu křesťanských komunit. Wojciech Gajewski z letničního hnutí uvádí, že většina letničních si váží prvních čtyř koncilů, ačkoliv vyznání nezahrnují do služeb. Výzkum Ivany Noble a Natachy Tinteroff se zaměřují na otázky identity, důvěry a ekumenických dialogů v souvislosti s nicejským vyznáním.

Ve čtvrtém tematickém bloku s názvem (Resourcing Nicaea: The Canonical Legacy of the Council) se diskutovalo o osmém kanonickém pravidle, které zakazuje mít ve stejném městě dva biskupy, a také o otázce stanovení data Velikonoc. Dimitrios Keramidas analyzoval vztahy mezi pravoslavnou a katolickou církví v otázce autority a role místního biskupa, přičemž konstatoval, že katolická církev je otevřená větší decentralizaci, zatímco pravoslavná církev uznává možnost přechodného období pro řešení svárů mezi komunitami. Leon van den Broeke se zaměřil na názory teologů vycházející z reformace, podle nichž některé skupiny považují místní církev za úplnou, jiné nikoliv, což ukazuje na odlišnosti v chápání povahy církevních struktur. Diskuse o datu Velikonoc zahrnovala problém rozdílu mezi juliánským a gregoriánským kalendářem a úsilí o stanovení pevného data, přičemž finská pravoslavná církev vnímá Velikonoce jako praktickou záležitost spojenou s místní společností. Tento proces však čelí výzvám v globálním kontextu, kde se otázky dat Velikonoc stále více diskutují i na mezinárodní úrovni.

V pátém tematickém bloku (Inheriting Nicaea: The Charism of Synodal Discernment and its Challenges) se diskutovalo o dědictví

I. nicejského koncilu a charismatu synodality, přičemž různí odborníci představili odlišné pohledy na její historický a současný význam. Například Andrzej Kuzma zdůraznil, že synodalita na všech úrovních je v ekumenickém dialogu mezi pravoslavnými a katolíky považována za klíčový prvek církevního života. Nathalie Becquart představila proces *Synodu o synodalitě* v římskokatolické církvi jako příležitost posílení kolegiálních struktur a společné odpovědnosti. Petr Jandejsek poukázal na dobu po I. nicejském koncilu jako období svobody, údobí, které může inspirovat synodální přístup k rozlišování. Robert Svatoň se zaměřuje na synodální proces římskokatolické církve v České republice a na souvislosti tohoto synodálního procesu s ekumenismem. Rozlišuje mezi ekumenismem touhy a ekumenismem reálným, ekumenismem na poli doktríny a praxe. Podrobně využívá zdrojů přímo ze synodálních kroužků a přesněji artikuluje obecně pociťované obavy z bariér, které se jeví být nepřekročitelné. (s. 453–455) Z této slepé uličky naznačuje cestu, jíž může být trpělivé rozvíjení jednoho rozměru víry církve: *sensus fidelium*. Ten připravuje cestu „k trvalé otevřenosti vůči Duchu Svatému a ochotě mu naslouchat“. (s. 456) Posléze jednotliví přednášející ře-

šili témata ekumenismu, teologického odkazu 1. nicejského koncilu a jeho vlivu na současné církevní životy, včetně významu kněžství a konciliarity církevních shromáždění.

Závěrem je možno říci, že publikace se zaměřuje na různé aspekty výzkumu I. nicejského koncilu a přináší nové pohledy na jeho dopad na dějiny křesťanství. Zdůrazňuje jeho význam pro ekumenický dialog a přispívá k oslavám 1700. výročí od koncilu. Za schopnost nahlížet tyto otázky z tak značně rozdílných konfesijních východisek zaslouží uznání. Vede k větší pozornosti (ekumenické sensibilitě) našich teologických, nepochybně legitimních sporů, jež jsou předznamenány poučeností, úctou a láskou, jež si cení svobodného přístupu k Bohu (παρρησία).

Pavel Ambros

VILIAM JUDÁK (ED.):

VO VÄZENÍ I NA SLOBODE: K NEDOŽITEJ STOROČNICI JÁNA CHRYZOSTOMA KARDINÁLA KORCA

(Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2025, 256 stran, ISBN 879-80-8161-681-5)

Kniha *Vo väzení i na slobode* vychází u příležitosti nedožitých

stých narozenin kardinála Jána Chryzostoma Korce a má povahu kolektivní vzpomínky i akademického holdu. Kardinál Korec – filozof, tajně vysvěcený biskup, vězeň svědomí – je v publikaci vykreslen nejen jako výrazná postava slovenského katolicismu 20. století, ale také jako symbol etické odvahy ve světě ideologického útlaču. V textu se střídají biografické, historické i teologické pasáže, které společně skládají obraz výjimečné osobnosti.

Z hlediska současného morálního diskurzu vyniká zejména kapitola o Korcově procesu v roce 1960. Ta popisuje okolnosti jeho zatčení, vazby i soudního stíhání v období vrcholící komunistické perzekuce. Korec byl obviněn ze špionáže a rozvracení republiky – trestněprávními kategoriemi, které byly tehdy využívány jako nástroj umlčení. Jak ukazují archivní zdroje a badatelská práce editorů, šlo o klasický případ „zločinu bez činu“, kdy byla vina postavena především na ideologickém narativu. Korec byl za své přesvědčení uvězněn, izolován, veřejně očerněn a zbaven možnosti obhajoby v justičním systému, který předem rozhodl o jeho vině.

Tento historický případ v sobě nese silné paralely k dnešním formám institucionální nespravedlnosti, byť se odehrávají v jiných

kontextech. V mé vlastní výzkumné práci, věnované falešným obviněním v kontextu rozvodových sporů a rodinného práva, sleduji obdobné dynamiky: stigmatizace bez důkazů, předčasné přijetí hypotézy o vině a zhroucení presumpce nevin. Přestože forma i prostředí jsou odlišné – namísto politických procesů jde často o spory o děti nebo nálepky typu „násilník“ – jádro zůstává podobné: selhání systému ve jménu „vyššího dobra“. Jinými slovy i v současných demokratických společnostech se může vyskytnout moment, kdy se z nástroje ochrany stane nástroj nátlaku nebo manipulace.¹

Korec se nikdy nestal mučedníkem v tradičním slova smyslu – nepoložil život, ale ztratil svobodu, zdraví, pověst. Přesto si uchoval integritu, což z něj činí morální autoritu přesahující jeho dobu. V knize je tento rozměr zachycen nejen v historických datech, ale i ve svědectvích současníků. Čte-

nář získá vhled nejen do perzekuce jako takové, ale i do formujícího vlivu utrpení na duchovní zrání člověka.

O to působivější je v tomto kontextu portrét Jána Chryzostoma Korce jako „biskupa v montérkách“ – označení, které připomíná nejen jeho konspirativní pastorační činnost v čase ilegality, ale i způsob, jakým si dokázal uchovat blízkost k obyčejným lidem. Tato symbolika prolamuje tradiční představu o církevní autoritě a ukazuje, že duchovní vedení může být zakořeněno v každodenní službě, nikoli v institucionálním majestátu. Korec neztratil kontakt s realitou ani po letech vězení a jeho „montérky“ se tak stávají obrazem skryté, a přesto hluboké věrnosti povolání. V časech ideologického rozvratu nepředstavoval církev jako opozici vůči režimu, ale jako morální alternativu vůči bezpráví – nenápadně, tiše, vytrvale.

Z odborného hlediska lze publikaci ocenit pro její vyvážené propojení přesně doložených historických faktů s autentickými osobními výpověďmi. Jednotlivé kapitoly kombinují jazyk akademické analýzy s hluboce lidským rozměrem, což přispívá k tomu, že se čtenář nejen informuje, ale i osobně dotýká zkoumané reality. Autoři se vyhýbají patosu

1 Jitka FIALOVÁ – Tomáš ZDECHOVSKÝ, „The influence of the possible ratification of the Istanbul Convention on divorce disputes in the Czech Republic considering different theories of the incidence of violence,“ *Journal of Nursing, Social Studies, Public Health and Rehabilitation* 11, č. 3–4 (2020): 89–106, <https://doi.org/10.32725/jnss.2020.011> [cit. 22. 7. 2025].

i prílišnému heroizovaniu a miesto toho predkladajú plastický obraz osobnosti, ktorá obstála v ťažké historické zkoušky. Pozornosť si zaslouží i propracované právni a filozofické reflexe dobových súvislostí, jež posouvajú publikáciu od pouhé biografie ke skutočne interdisciplinárnej štúdiu o zneužitelnosti moci a úloze svedomia.

Kniha *Vo väzení i na slobode* tak není jen připomínkou výjimečné osobnosti, ale především podnětem k hlubší reflexi principů spravedlnosti, zodpovědnosti a lidské důstojnosti. V době, kdy se v médiích i ve veřejné debatě nezdá stírat rozdíl mezi obviněním a usvědčením, mezi tvrzením a důkazem, přináší tato publikace apel na kultivaci kritického myšlení a důraz na férový přístup k pravdě. Ukazuje, jak snadno může být autorita zneužita, pokud jí chybí vnitřní morální korektiv, a jak snadno se instituce mohou stát nástrojem útlaku, když přestanou být službou lidem. V tomto smyslu je kniha aktuálním příspěvkem do širší společenské diskuse o spravedlnosti a její etické dimenzi – a to nejen v právním, ale i mezilidském a pedagogickém kontextu.

Jitka Fialová

IVAN KŇAZE:

101 RECEPTOV NA FARSKÝ ŽIVOT

(Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2025, 231 strán, ISBN 978-80-8161-666-2)

Život vo farnosti alebo inak život farnosti je nepochybnou súčasťou pastoračnej ale i evanjelizačnej činnosti. Pri pozornom čítaní informácií na webových stránkach farností určite možno nájsť veľa príkladov toho, ako žijú farnosti nielen v chráme ale aj mimo neho. Dôležité je aj to, ako je farnosť vnímaná ako farské spoločenstvo: či len ako spoločenstvo eucharistické, alebo či zahŕňa všetkých veriacich na území farnosti (ktorí patria do pastoračnej starostlivosti farára), teda aj tých, ktorí nežijú aktívnym životom farnosti, alebo dokonca aj hlbších či povrchnejších sympatizantov, vytvárajúcich „sústredené kruhy farnosti“ ako to pomenoval Mons. Jan Graubner.¹ Na webových stránkach či v rôznych printových „nedeľných“ periodikách jednotlivých farností sa dozvieme najviac práve o tých vnútorných kruhoch (modlitbové spoločenstvá, miništranti a pod.). Širšie pohľady sa objavujú aj v niektorých analytickejších odborných štúdiách, ktoré však sú

¹ Jan GRAUBNER, „Farnosť ako sústredené kruhy,“ *Milujte sa!: Časopis pro novou evangelizáciu* 45 (2018): 17.

zase skôr zamerané historicky, na dejiny farností. A knižné publikácie, komplexnejšie mapujúce všetky kruhy života farského spoločenstva v súčasnosti, sú ešte stále vzácnosťou.

Preto si zaslúži pozornosť rozsiahla kniha kňaza Ivana Kňazeho (inak riaditeľa Pápežských misijných diel na Slovensku) o živote farnosti Pruské (dvojtisícovej obce na Strednom Považí), ale aj o jeho pôsobení v iných farnostiach (Čadca, Bolešov) i v rámci Hnutia kresťanských spoločenstiev detí eRko. V predslove ju p. Milan Bubák, SVD (pôsobiaci v živej mestskej farnosti na Daliborku v bratislavskej Petržalke) charakterizuje ako denník vidieckeho kňaza a na prvý pohľad naozaj je skôr denníkom ako receptárom, aj keď obsahuje naozaj veľa „receptov“ na praktickú pastoračiu, či na to, čomu dnes hovoríme nová evanjelizácia, ktorá „si vyžaduje osobné i spoločné obrátenie, nové metódy evanjelizácie a obnovu pastoračných štruktúr, aby sme boli schopní pohnúť sa od pastoračnej stratégie udržiavania daného status quo k pastoračnej pozícii, ktorá je skutočne misionárska. Nová evanjelizácia nás pobáda ku skutočnému pastoračnému obráteniu, ktoré nás povedie k takým postojom a iniciatívam, ktoré prehodnotia a zmenia dynamiku pastoračných

štruktúr, ktorá už vzhľadom na dnešnú dobu nezodpovedá evanjeliovým požiadavkám.“²

Prvé dve tretiny knihy nesú názov Výživný liturgický rok (s akcentmi na Advent, Vianoce, Pôst a Veľkú Noc a cezročné obdobie), záverečná tretina pod názvom Pre zdravie tela a ducha je už menej kompaktná, aj keď aj tu dominuje tematika pastoračnej a evanjelizačnej činnosti s rodinami a deťmi. Sústredené kruhy farnosti v nej na prvé čítanie nevidno, jednako ich však možno vycítiť. Vnútor- ný kruh sa dá vidieť najmä tam, kde autor venuje pozornosť zvýšeniu príťažlivosti samotných liturgických úkonov – svätej omši, adorácii, či vysluhovaniu sviatostí (prvému svätému prijímaniu, birmovaniu, uzatváraní manželstva), alebo pobožností (križová cesta, ruženec, slávnosť Božieho tela). Ak k tomu priradíme viac menej tradičné pastoračné aktivity, ako duchovnú obnovu, aktivity pre miništrantov, stretnutia Taizé,

2 SYNODUS EPISCOPORUM BULLETIN, „13. riadne plenárne zhromaždenie Biskupskej synody, 7. – 28. októbra 2012: Nová evanjelizácia na odovzdávanie kresťanskej viery,“ 22. propozícia, <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/nova-evanjelizacia-na-odovzdavanie-krestanskej-viery-zaverecny-zoznam-propozicii> [cit. 24. 8. 2025].

biblické krúžky a pod., môžeme skonštatovať, že tomuto kruhu je venovaná asi tretina knihy. Jej obsah však plynule prechádza do rôznych pastoračno-kultúrnych a evanjelizačných aktivít, akými sú koledy, jasičky a betlehem, sv. Mikuláš, oblátky a pod. A rovnako plynule tu cítime priestor pre ľudí z ďalšieho okruhu veriacich vo farnosti, ktorí potom chodia na rôzne miestne ale i širšie púte a výlety so zreteľne náboženským obsahom (Butkov, Skalka, Šaštín ale i Mariazell, Čenstochová, Medžugorje, Sv. Kopeček pri Olomouci, Velehrad, Hostýn atď.) ale i so zameraním voľnejšie sa viažúcim na náboženský obsah (Krakov, Praha, Viedeň, Nitra), hoci aj tu je pastoračia a evanjelizácia stále prítomná. A tak sa rovnako plynule dostávame aj k tretiemu okruhu, pri ktorom si už nekladíme otázku, aká je hĺbka viery tých (a či je tu viera), čo chodia na spoločné túry do hôr (Kriváň, Rysy, Rozsutec) a do prírody všeobecne, ktorí robia spoločné charitatívne burzy, detské tábory, pikniky, plesy, karnevaly, brigády, športové súťaže, lety balónom, divadelné predstavenia, hudobné vystúpenia, súťaže o najväčší zemiak atď. Aj keď na to, aby išlo o evanjelizáciu, nestačí len „byť spolu“ – a priestor pre modlitbu, zdieľanie, otázky je tu niekedy len neurčitý. Ale nekla-

dieme si ani otázku, či takáto potenciálna neformálna a zážitková evanjelizácia patrí ešte do novej evanjelizácie. No spoločné zážitky vytvárajú dôveru a otvorenosť, ktorá je pre ňu niekedy ešte len predpolím, tretím kruhom s otvoreným náručím. Lebo na „farské klzisko“ sa môžu prísť korčuľovať nielen miništranti, ale všetci.

Túto otázku si nekladie ani autor – kňaz Kňaze – ktorý pochopil, že tie kruhy majú vnútornú príťažlivosť, schopnosť vťahovať dovnútra ďalšie a ďalšie osoby. Sám to priznáva, keď na viacerých miestach knihy píše, ako sa spočiatku rôzne malé skupinky rozrástli do nečakaných rozmerov. Nová evanjelizácia v jeho farnosti funguje.

Kdesi uprostred týchto živých a pútavých receptov, ilustrovaných veľkým množstvom svedčiacich fotografií, sa takmer stráca kapitolka s názvom *Vízia farnosti*, kde sa s odkazom na biblické texty ukazuje na štyri prúdy tejto príťažlivosti: „S radosťou pôjdem do domu Pánovho“ (Ž 122). „Poďte všetci, ktorí sa namáhate a ste preťažení, a ja vás posilním“ (Mt 11,28). „Nechajte deti a nebráňte im prichádzať ku mne, lebo takým patrí nebeské kráľovstvo“ (Mt 19,14). „Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi“ (Mt 18,20).

Stanislav Konečný